Николай Айзман – драматург тата театр ăсти

ЛИТЕРАТУРА

Николай Спиридонович Айзман – паллă драматург, режиссер, актер, СССР писательсен союзĕн членĕ (1939 ç.), Чăваш АССРĕн искусствăсен тава тивĕçлĕ ĕçченĕ (1940 ç.) çуралнăранпа декабрĕн 15-мĕшĕнче 115 çул çитет. Вăл 1905 çулта Шупашкар районне кĕрекен Вомпукасси (Алькеш) ялĕнче çуралнă.

Полина СЕМЕНОВА,
Чăваш Республикин наци библиотеки, «Чăваш кĕнеки» пайĕн ĕçченĕ

Н. Айзман ялти шкултан вĕренсе тухсан художество пултарулăх коллективĕ йĕркеленĕ çĕре хутшăннă. 1926 çулта Шупашкарти музыка шкулне вĕренме кĕнĕ, тепĕр çултан Чăваш патшалăх театрĕ çумĕнче уçăлнă драма студине куçнă. Çавăнтанпа унăн пĕтĕм пурнăçĕпе пултарулăхĕ театрпа тачă çыхăннă. Чăваш академи драма театрĕнче чĕрĕк ĕмĕр ытла ĕçленĕ май малтанах актер, режиссер ассистенчĕ, унтан режиссер пулнă. Çав хушăра çĕр ытла рольте выляна, вăтăр ытла спектакль лартнă. 1929 çулта Чăваш академи драма театрĕнче Н. Айзманăн пирвайхи пьеси тăрăх «Йăмраллă ял» спектакле сцена çине кăларнă (пьеса çав çулах «Сунтал» журналта пичетленнĕ).

Хăйĕн пурнăçĕнче Айзман утмăл ытла пьеса çырнă, вĕсенчен чи паллисем: «Шав», «Лиза Короткова», «Алла алă çунă чух», «Иван Новиков», «Кай, кай Ивана», «Мăшăр çулхи туй», «Савни савнине илет», «Хăрушă чир», «Хĕвеллĕ кунсем», «Опера çурални», «Çÿпçипе хупăлчи», «Спирукпа Марук», «Эрешмен картинче», «Шикли шикленнĕ – кĕрĕкне пĕркеннĕ», «Пуса килсен пушмак», «Эх, пусана – çур çуна», «Кама савать, çавна каять» тата ыттисем. Вăл драматургин пур жанрĕнче те тухăçлă ĕçленĕ: драмăсемпе комедисем, водевильсемпе скетчсем çырнă, прозăлла хайлавсенчен инсценировкăсем тунă. Н. Айзмана комеди ăсти тесе те шутлаççĕ, вăл сатира жанрне аталантарма пысăк тÿпе хывнă. Хăйĕн хайлавĕсенче вăл эгоизма, çăткăнлăха, ĕçке ернине тата ыттине питлет. Драматурги енĕпе ăнăçлă ĕçленĕшĕн ăна Чăваш АССРĕн Аслă Канаш Президиумĕ икĕ хутчен Хисеп хучĕпе чысланă.

Сыравçă 1967 çулхи июлĕн 17-мĕшĕнче Шупашкарта вилнĕ.

Çак паллă драматург, режиссер, артист çинчен Чăваш Республикин наци библиотекин фондĕнче нумай материал упранать: çыравçăн кĕнекисем, театр афишисем, плакатсем, кĕнекисен электронлă версийĕсем тата ыттисем те. Электронлă библиотекăра Николай Спиридоновичăн хайлавĕсене электронлă майпа вулама пулать. Унăн «Кай, кай Ивана» комедийĕ «Чăваш литературин ылтăн çÿпçи: вуламалли 100 кĕнеке» шутне кĕнĕ. Ку проекта библиотека 2015-2016 çулсенче пурнăçа кĕртнĕ. Ăна чăваш литературин чи паха тĕслĕхĕсене тупса палăртас, вулакансен хастарлăхне ÿстерес, нумайрах вулама хистес тата электронлă коллекци йĕркелес тĕллевпе туса ирттернĕ. Электронлă библиотекăра çавăн пекех Айзманăн пьесисемпе лартнă спектакльсен афишисене тупма пулать. Тĕслĕхрен, Чăваш академи драма театрĕ 1937-1938 çç. сезонра Николай Айзманăн «Уйăхлă каçсем» спектакльне хăйĕн репертуарне кĕртнĕ. Театр çавăн пекех 1978-1979, 1980-1981 çулсенчи сезонсенче «Кай, кай Ивана» хайлавне сцена çине кăларнине пĕлетпĕр. К.В. Иванов ячĕпе хисепленекен Чăваш академи драма театрĕ 1979 çулхи октябрĕн 14-мĕшĕнче Тăвайри культура çуртĕнче хăйĕн филиалне те «Кай, кай Ивана» спектакльпе уçнă иккен. Çак кунран пуçласа филиал кашни çулах тенĕ пек хăйĕн сезонне «Кай, кай Ивана» спектакльпе уçать. Час-часах çыравçăн хайлавĕпе лартнă спектакльсем театрăн гастроль репертуарĕнче те курăнаççĕ. Унăн «Шикли шикленнĕ, кĕрĕкне пĕркеннĕ» спектакльне 1941 çулта театр республика тăрăх гастроле илсе кайнă. Николай Айзман хăй те театр сцени çине спектакльсем кăларнă. Тĕслĕхрен, Чăваш патшалăх академи драма театрĕн 1947-1948 çç. сезонĕнче В. Алагерăн 3 пайлă, 9 картиналлă пьеси тăрăх «Икĕ юлташ» спектакль лартнă. Музыки Г. Я. Хирбюн пулнă.

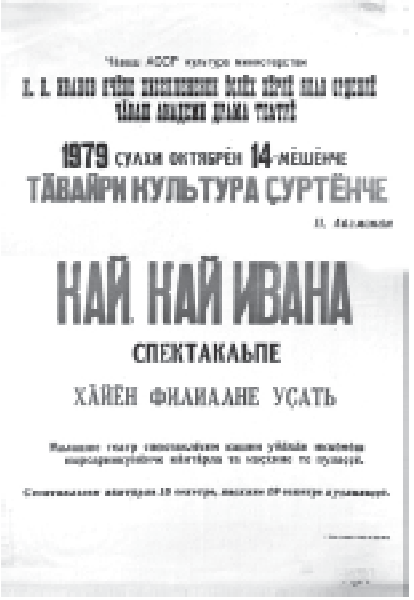

Декабрĕн 15-мĕшĕнче 14 сехетре Чăваш Республикин наци библиотекинче «Николай Айзман – драматург тата театр ĕçченĕ» ятпа çавра-сĕтел онлайн-форматра иртет. Мероприятие библиотекăн Youtube-каналĕнче трансляцилĕç. Пурне те çавра сĕтел ĕçне хутшăнма чĕнетпĕр.